

I.S.I.S.P.

~~103~~

~~103~~
~~119.034/60~~
IARULUI „AGRARUL“

No. 5.

AGRARIENII ȘI INDUSTRIAȘII

IN URMA UNUI DISCURS

*Un scurt răspuns la discursul ministrului
de finanțe, d. Emil Costinescu, ținut la banchetul
oferit de industriașii și comercianții
din Capitală în ziua de
25 Martie 1903*

DE

VASILE M. KOGĂLNICEANU

bd 273259

~~13555/903~~

BUCUREȘTI

Tipografia și Fonderia de Litere Thoma Basilescu
89, STRADA CAZĂRMEI, 89

1903

~~923264~~

33 (P. B.) n. 1903 (042)

BIBLIOGRAFIE

- Acte și documente** din Corespondența diplomatică a lui Mihail Kogălniceanu relative la Resboiul Independenței României 1877—1878, Volumul I (anul 1878), publicate de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu 1893, 630 file.
- Fascicula I și II. din Volumul II (anul 1877), cu facsimile publicate de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu 1893, 160 file.
- Domnia lui Bibescu-Vodă** judecată de contemporanul său Mitropolitul Neofit al Ungro-Vlahiei în 1847 și o Variantă a Stihurilor lui Enaki Kogălniceanu asupra Domnului Grigorie Ghica Voevod al Țării Moldovei 1777, publicată de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu.
- Acte relative la 2 Mai 1864** cu o Precuvintare de Dimitrie A. Sturdza, trei facsimile și trei stampe ediția II, publicate de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu 1894, 92 file.
- Căința încrederei** în Boerii aristocrați și sfînta hotărîre de a nu-î mai crede cu o Protestație de Mihail Kogălniceanu, Iași 1848. Reeditată de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu.
- Noul acatist** al Marelui Voevod Mihail Sturdza de Mihail Kogălniceanu reeditat de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu.
- Acte și documente** relative la Unirea Ungariei cu România și la alianța Ungurilor cu Romînia contra Austriei în 1859, publicate de Vasile M. Kogălniceanu. Ediția a doua neschimbată. Tipografia Carol Göbl 1895, 44 file.
- Moldau und Wallachei.** Rumänische oder Wallachische Sprache und Literatur von M. Kogălniceanu, Berlin 1837. Deutscher Text und rumänische Uebersetzung von Vasile M. Kogălniceanu (*Mit Pbrtrait*) Tipografia Basilescu.

333(A):338 [unclear]

B.C.U. Bucuresti

C20041098

E C A
 [unclear]
 [unclear]
 3

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
 BUCURESTI
 COTA: I 154394

OT 258

AGRARIENII ŞI INDUSTRIAŞII

— IN URMA UNUI DISCURS —

Discursul d-lui Emil Costinescu, ministru de finanțe, în care oratorul a trecut cu o uimitoare ușurință peste vederile și programul agrarienilor romini, a provocat până acum răspunsuri excelente, documentate și susținute cu acea căldură — care nu împiedică tăria argumentațiunei — pe care numai o convingere adîncă o poate da. Cititorii noștri imi vor ierta totuși libertatea ce'mi iaă de a interveni și eu, cu modesta mea pană, în această discuțiune, pentru că socot ca o datorie, ca unul ce am luptat de la început pentru respindirea ideilor agrare, de a contribui, cu ori-cit de puțin ar fi, la lumina-

~~48420~~
55

rea acestei chestiuni așa de importante pentru viitorul economic al țării noastre.

Înainte de toate însă, mi se va permite o observațiune. Până acum, cu toate că Societatea și ziarul «*Agrarul*» există deja de peste două ani, cu toate studiile și articolele publicate în această revistă, cu toate conferințele ținute la Societate, cu tot Congresul agricol care a fost o afirmare strălucită a vederilor noastre, ideile agrare n'au avut încă totuși până acum onoarea de a fi fost combătute de persoane competente, prin studii serioase și documentate. Adversarii agrarismului român s'au mărginit la simple afirmări, bazate pe intuiții sau interese personale, iar nu pe cercetări și studii contradictorii, la nepolitețe grosiere, la inexactități, și, une-ori, la persiflări sarbede, cari n'au măcar avantajul de a fi spirituale.

Acesta este tot bagajul intelectual cu care au fost combătuți până acum agrarieni. La teoria lor, fundată pe o cunoaștere clară a adevăratelor interese ale țării, la studiile și articolele serioase, bazate pe cifre

și pe fapte reale, în directă atingere cu viața economică a țării, nu li s'a răspuns nimic, de către nici unul din adversarii lor. Doar pe ici pe colo cîte un antrefileu în vre o gazetă economică, în care «pașoptismul» economic, ca să zic ast-fel, formează toată argumentarea, iar nu discuțiunea situațiunei economice a țării noastre, așa cum ea este azi. De sus până jos, de la cel mai obscur partizan al totului economic, al industrializării forțate a țării, și până la un membru de guvern, care era ținut la mai multă obiectivitate și formă în modul de exprimare, — nici unul dintre aceștia n'a opus vre-un argument serios la obiecțiunile așa de serioase ce s'aũ făcut de către agrarieni politiceii filo-industriale a țării.

Aceasta constituie deja o puternică presumpțiune în favoarea ideilor agrariene jústeteii vederilor și a argumentelor lor.

Le voiũ relua acum din nou și le voiũ grupa iarăși, pentru a arăta în același timp și tăria lor neclintită, cum și faptul că discursul d-lui Emil Costinescu, ministru de finanțe, n'a reușit să slăbească din importanța lor, așa că punctul de vedere agrar ră-

mine întreg acum, după acest discurs, ca și înaintea lui.

Ce susțin agrarii? Un lucru foarte simplu: ca guvernul, a cărui menire este să vegheze asupra intereselor generale ale țării, să aibă o politică economică în conformitate cu împrejurările naturale ale puterii noastre de producție și cu interesele aproape a unanimității locuitorilor acestui stat. E un principiu așa de firesc acesta, în cât trebuie timiditate pentru a nu susține că se impune cu puterea convingătoare a unei axiome matematice. Suntem o țară curat agricolă, cu o populație rurală a cărei unică ocupație este agricultura. Ce este deci mai natural de cât ca Statul să aibă grije și solicitudine de această mare ramură de producție a țării, să vegheze asupra ei cu toată atenția și să caute a o face să prospere pe toate căile posibile?

Nu trebuie, cred, o mare sfortare mintală pentru a pricepe și pătrunde acest lucru așa de simplu și așa de logic, care decurge într'un mod așa de limpede din premisele situației noastre fizice, sociale și naționale.

Lucrurile cele mai simple și evidente trebuiesc însă reamintite încontinuu aceloră cari le-au uitat, din interes său în urma rătăcirii unor convingeri greșite. La această operă de memorizare au lucrat până acum agrarii romini.

Criza din 1899 a deșteptat și pe agricultorii noștri. Pentru prima oară, au căpătat ei conștiința intereselor lor profesionale, și de aci a fost firesc să se nască mișcarea agrară în forma pe care o cunoaștem cu toții. Agrarii, reprezentanții agriculturii țării, cer ca guvernele să adopte o politică economică în conformitate cu interesele agriculturii, cu dezvoltarea cit mai intensă a acestei ramure de producțiune.

Programul acesta de revendicare economică, care are la baza lui întreg teritoriul productiv al țării și ca interesați la realizarea lui aproape cinci milioane de romini, programul acesta, zic, întilnește însă în calea lui alte revendicări economice, opuse lui. Politica industrială este de importatiune străină. Ea este inspirată de teorii străine și chiar, în mare parte, de nevoi și interese străine.

Aci o mică digresiune. Aceste cuvinte nu trebuie să jicnească pe nimeni, căci nu am cituși de puțin intențiunea de a ataca pe cine-va sau de a face insinuări pe seama cui-va. Cauza agrară este prea dreaptă ca să fie nevoită de a recurge la personalități, pentru a masca slăbiciunea argumentelor. In special, in ce mă privește pe mine, mă silesesc in tot-d'auna ca discuțiile contradictorii să nu iasă din cadrul curtuaziei și a obiectivității, cu toate că din tabăra adversă polemica a luat un colorit personal și ofensător. Aceasta este însă o chestie de temperament,—să trecem deci.

Am spus că politica industrială este de proveniență străină. Cu aceasta n'am spus însă nimic in ce privește defectul ei. La urma urmei trebuie să mărturisim că am luat atâtea și atâtea lucruri bune de la străini... Aci am procedat însă fără discernămint. Am fost orbiți de frumusețea unei teorii, și am căzut in mrejele ei, fără a fi in stare să înțelegem că lucrăm in contra intereselor noastre celor mai importante.

Și ce e mai trist este că și astăzi încă suntem stăpiniți de această teorie, care face pe mulți dintre bărbații de stat romini să lucreze cu atita ardoare și putere de convingere — nu ne ocupăm de acei cari au interese speciale — la realizarea ei: la întemeierea cu orî-ce preț a unei industrii mari in actualele împrejurări economice, culturale și demografice ale țării.

Agrarieniî nu sunt ostili acestei idei, in principiu. Teoria totului economic își are și partea ei justă. Este fără îndoială mult adevăr in susținerea acelor cari afirmă că un stat civilizât are nevoie și de agricultură și de industrie și de comerț bogat, pentru a se dezvolta in mod armonic in toate direcțiunile economiei publice. Dar fie-care lucru la timp și după împrejurări. Agrarieniî sunt economiști reali, cari vor ca politica țării să fie și dinsa reală: să nu se sacrifice interesele celor mulți pentru o chimeră, a cărei realizare am trebui s'o plătim cu jertfe imense. Agrarieniî spun: noi nu suntem contra industriei ca industrie, dar susținem că împrejurările din țară

nu sunt încă propice pentru dezvoltarea ei și ca atare nu trebuie să forțăm noi în mod artificial lucrurile, cu pierderi însemnate pentru noi, cu cheltueli mari, cu sacrificii din partea consumatorilor cari trebuie să plătească toate obiectele industriale cu preț urcat etc., ci să așteptăm în liniște mersul normal al procesului economic, care va rezolva el de la sine întreaga chestiune.

Ne lipsește tot de care este nevoie pentru a crea o industrie mare și puternică. Am arătat de atâtea ori în coloanele ziarului «Agrarul», ca și atîți alți scriitori, că importăm din străinătate elementele cele mai esențiale și primordiale ale industriei: capital, mașini, tehnicieni, specialiști, fabricanți etc. Și întrebarea care se pune este: la ce bun toate acestea, pentru ce sacrificii din partea Statului, prețuri ridicate pentru consumatori la obiectele cele mai necesare și îngreuiarea exportului agricol al țării? Care este aici folosul țării, al consumatorilor, dacă nu un folos imediat, cel puțin de viitor?

Am spus-o de atâtea ori: suntem

o țară la începutul dezvoltării ei, unde capitalurile sunt rare și scumpe, unde nu sunt brațe suficiente pentru agricultură, unde chiar munca cîmpului, singura ocupațiune a marelui majorității a locuitorilor, se află încă în prima fază de dezvoltare, unde trebuie să aducem așa dar din străinătate toate aceste elemente pentru a putea întemeia o industrie.

Ni s'a răspuns oare la toate aceste obiecțiuni așa de serioase și precise? Nu, de nimeni și de nicăiri. S'a trecut pur și simplu peste ele, — ca și cum n'ar avea cea mai mică valoare. Nimeni nu și-a dat osteneala să arate că este folositor țării de a înființa cit mai multe industrii, chiar fără capital, fără personal tehnic și fără meseriași pricepuți.

Agrarienii spun: să așteptăm, să ne îndreptăm toată atenția și toată puterea de sacrificiū spre agricultura care, dezvoltîndu-și diferitele ei ramuri de bogăție, este în stare, ea singură, să aducă prosperitatea în țară. Și, după ce capitalurile vor fi crescute și vor fi devenit mai abundente prin creșterea bogăției locuitorilor, după ce șco-

lile profesionale vor fi dat profesioniști și tehniciani în deajuns, după ce agricultura va fi fost îndrumată spre metodele intensive, atunci, și în același timp cu progresul economiei rurale, se va dezvolta și industria în mod firesc. Aceasta este politica agrară, nu dușmană industriei, ci apărătoare a intereselor celor mai însemnate ale țării, ale consumatorilor ei. Agrarienii merg chiar mai departe, ei admit încurajarea industriilor derivate din agricultură, pentru că aceste industrii pot servi ca un deșeu al produselor cimpului și, găsiind în țară materia primă necesară în abundență, se pot dezvolta în mod normal, fără a apăsa pe consumatori și a reclama sacrificii mari din partea statului.

Agrarienii nu sunt fanatici. Ei nu se ridică nici contra industriei în principiu nici în contra absolut a tuturor industriilor, fiind-că admit pe cele cari au la bază agricultura. Programul nostru este așa dar rațional, bine cumpănit, izvorit din adevăratele nevoi ale statului. Intreb acum încă odată: ce s'a opus acestui program, așa de clar, așa de lo-

gic și care are o temelie așa de solidă și naturală?

Nu ni s'aŭ opus de cit vorbe. Unii aŭ încercat să ne sperie cu pericolul unei țări curat agricole, pe care prima secetă mai accentuată o duce la două degete de peire, la un dezastru ca cel din 1899. Obiecțiunea aceasta are însă un singur păcat: aceea că e superficială. Agricultura nu se mărginește numai la producțiunea bucatelor pe cimp: ea reprezintă industria cea mai variată, cea mai bogată în diversitatea și complexitatea ei. Cind toate aceste ramuri ale agriculturii sunt puternic dezvoltate, nu mai poate exista teama unui dezastru, care și el se poate înlătura perfect in urma progreselor tehnice moderne: a irigațiunilor, împăduririlor etc.

Argumentul acesta cade deci la prima critică mai serioasă, ba mai mult, el arată și mai mult dreptatea agrarienilor cari cer ca statul, in loc să și concentreze toată puterea de sacrificiŭ asupra industriei, să lucreze mai bine pentru propășirea agriculturii in toate ramurile ei.

Alții s'aŭ încercat să combată pe

agrarieni, spunind că industria nu trebuie să aștepte, pentru a căpăta ființă, întregul proces economic pe care l'am arătat mai sus, adică creșterea populațiunei, a capitalului, a numărului technicianilor, etc. Istoria țărilor mai înaintate, spun aceștia, ne arată că dezvoltarea industriei n'a coincis nicăeri cu apogeul progresului agriculturii, și, că dimpotrivă, în Anglia, Franța, Belgia, Italia, Germania, industria s'a întemeiat și prosperat, pe cînd agricultura era încă în fașe, brațele lipsea și capitalurile erau rare. În aceiași ordine de idei, d. Emil Costinescu, ministru de finanțe, a spus, în discursul d-sale, că o țară n'are nevoie nici de materie primă pentru ași întemeia industriei puternice, probă Anglia, d. ex. care are țesături numeroase și ocupă sute de mii de lucrători la această industrie, cu toate căși importă materia primă, bumbacul, lina, inul, juta, etc., din țări străine, din India, America, etc.

Faptul, în sine, ca o simplă constatare istorică, este foarte adevărat. Dar aceasta nu constituie o premisă care să justifice o concluzie în sen-

sul pe care a tras-o d. Costinescu și toți acei cari urmează politica d-sale economică. Intr'adevăr, dacă am studia cauzele progreselor industriale ale fie-cărei țări în parte, am vedea lesne că la fie-care dintr'insele au prezidat cauze naturale, de un ordin special, au fost condițiuni particulare, pe care noi rominii suntem departe de a le avea. D. ex. Anglia. Această țară a avut condițiuni cu totul a parte, cari o predestinau parcă unui strălucit viitor industrial și comercial. Intiiu de toate, are ferul și cărbunele în abundență, materia primă cea mai însemnată și care condiționează progresul orî-cărei industrii; apoi pozițiunea ei pe apă, înconjurată din toate părțile de ocean, — ceea-ce n'a fost o piedică, ci, din contra, un impuls, o ușurare, pentru întreprinderi comerciale îndrăznețe. În Anglia apoi, despopularea satelor și părăsirea cîmpiilor a fost un fapt îndeplinit încă acum un veac și jumătate, cind marea mulțime a locuitorilor se îngrămădise la orașe. Și afară de toate acestea, ceea-ce a contribuit mai mult la avîntul enorm pe care a luat-o industria engleză, a fost

faptul că această industrie n'avea nicăiri nici rivali nici concurenți. In asemenea condițiuni, așa de prielnice, a fost natural ca industria să se dezvolte în Anglia, cu toate că n'avea în țară materii prime - nici agricultura n'ajunsese la un stadiu înalt de dezvoltare. Aceleași constatări le putem face, dacă studiam în amănunt istoricul economic al altor țări, al Franței, Germaniei, Italiei etc. La fie care din aceste vom găsi cauze speciale, condițiuni a parte, cari au motivat reușita întreprinderilor lor industriale într'o măsură mai mare sau mai mică : cauze de ordin economic, politic, cultural, etc.

Astăzi însă situația lumii este cu totul schimbată. Înainte, cînd industria era în prima ei fază, popoarele cari se dedau activității industriale aveau șanse de a găsi debușuri numeroase, cari să le retribue sacrificiile și munca făcută pentru întemeierea atelierelor și a fabricelor. Problema chinuitoare a debușurilor nu exista sub forma acută de azi, cînd toată înțelepciunea diplomației constă în a găsi piețe de desfacere pentru negustorii și fabricanții țării lor. As-

tă-zî, trebuesc organizații speciale, lupte enorme, jertfe colosale, pentru a reuși să capeți un debușeu care să primească supra-producțiunea fabricelor din țară. Și lupta aceasta se dă fără încetare și fără cruțare, între puterile mari, între acele cari aũ îndărătul lor o istorie industrială seculară și cari dispun de alte mijloace ca ale noastre.

Se pune așa dar întrebarea : oare Romînia dispune azi, cînd industria, comerțul și căile de comunicațiune sunt așa de dezvoltate la alte popoare, de condițiuni de acelea, de ordin special, cari s'o îndreptătească la adoptarea unei politici economice, care e menită să jicnească și să facă să sufere interesele principalei ei ramuri de bogăție, agricultura? Cari sunt acele condițiuni? Am dori să le cunoaștem și noi. Cari? Voința saũ interesul citor-va. cari n'aũ alt sprijin și alt mijloc de reușită de cît banul statului și scumpetea obiectelor de consumațiune de prima necesitate?

Și—să mi se erte insistența—repet întrebarea : la ce bun toate aceste sacrificii, care e folosul lor, ce

~~17-115/101~~

cîştig ne aduc, în vre-o direcție oare-care?

Nu dispunem de nimic: nici de oameni capabili, cu relațiuni întinse comerciale și industriale, nici de capitaluri estive și numeroase, nici de muncitori instruiți, nici măcar de mulți muncitori neinstruiți. Și vroim totuși orbește să ne creiăm de *toute pièce* o mare industrie, chiar de acele, cum a spus d. ministru de finanțe, cari trebuie să și aducă materia primă de peste mări și țări.

Nu este oare o nebunie din partea noastră să avem pretențiunea de a înființa la noi industrii mari, orî-ce fel de industrii, indiferent care? Mi se va obecta poate că nimeni n'are asemenea ambițiuni extraordinare și că toată sfortarea tinde ca să creiăm industrii cari să acapareze consumul intern, fără a ne gândi la export. Poate. Dar în cazul acesta, trebuie să ne gândim că o mișcare, odată pornită nu se mai poate opri în loc așa de ușor, că din momentul ce se vor înființa industrii numeroase vom fi în curînd puși în fața problemei însemnate a exportului și a debușeurilor, fiind că su-

pra—producțiunea nu se poate opri. Dovadă Ungaria, Rusia, Italia. În Ungaria, chestiunea gășirei debușeurilor pentru industria întemeiată cu ajutorul statului este o problemă arzătoare și încă foarte grea de rezolvat. Asemenea și în Rusia. Și apoi chiar dacă ar fi să ne mărginim la debușeul intern, la creiarea unei industrii care să se mulțumească cu consumul intern — ceea-ce este aproape o imposibilitate, probă fabricile noastre de zahăr — încă înființarea acestor fabrici se izbește de o sumă de greutate, dintre cari cea mai însemnată este aceea că pune pedici la scurgerea produselor agricole în străinătate, din cauza protecțiunii vamale de care are nevoie.

Ori-cum am întoarce decî chestiunea, vedem că nimic nu justifică întemeierea unei industrii mari la noi în țară și că, din contra, sunt multe motive cari constituie un adevărat rechizitoriū împotriva ei.

* * *

De 16 ani urmăm această politică — filo-industrială. Suntem decî în drept sa ne punem întrebarea: ce rezultate a adus ? Pe baza Legei pentru incură-

jarea industriei naționale din 1887 s'aũ acordat până azi avantajii la 297 fabrici, dintre cari 8 de ape și băuturi, 7 de arte grafice și carto-nage, 2 de bazalt și ceramică, 17 de cafea, ciocolată, rahat, fructe za-harate și paste făinoase, 5 de ciment și articole de ciment, 8 de conserve, 9 de hirtie, carbon și celuloză, 10 de parchete și timplărie mecanică, 6 de mobile de lemn și de fer, 21 de mașini agricole și metalurgie, 17 de petrol, 34 de țesături, fringhi și sfori, 1 de nasturi de sedef, 23 de lū-minări și săpun, 6 de sticlărie și geamuri, 20 de tăbăcărie, 16 de uleiuri vegetale și produse chimice, 10 de var, piatră și ipsos și 9 de zahăr și glucoză. Dintre acestea, aũ ince-tat de a funcționa, nu s'aũ înființat și s'aũ retras beneficiile legei la un număr mic de fabrici.

Valoarea avantajelor : scutiri de impozite, scutiri vamale, premii, redu-ceri pe căi ferate etc., se urcă *anual* la suma aproximativă de 12.000.000 lei, afară de suma de peste două milioane acordată odată pentru tot-deauna diferitelor fabrici. Capitalul fix al acestor fabrici : imobile, mașini,

instalațiuni diverse etc., se urcă la cifra de 93.000.000 lei, iar capitalul circulant la 53.000.000 lei. Industria avantajată de stat întrebunțează aproape 19000 lucrători, dintre cari 6000 lucrători sunt străini, iar 13000 romini.

Aceasta este, în mod sumar, situațiunea industriei subvenționate de Stat, din toate punctele de vedere: capital, investițiuni, lucrători. Nu mă voi întirzia în critica de amănunt ce se face de obicei fabricelor noastre: că nu întrebunțează lucrători romini în număr suficient și la ocupațiunile mai superioare, că aduc materie primă din străinătate cu toate că se găsește în țară, că prin aceasta nu se încurajează anumite culturi agricole, cum de ex. ovicultura, creșterea cînepei și a inului etc.

Aceste sunt obiecțiuni de detaliu, defecte cari pot fi înlăturate prin măsuri legislative mai aspre și printr'un control mai sever.

Principalul este chestiunea de principiu: utilitatea sau neutilitatea înființării de industrii mari. Și, sub raportul țifrefor de mai sus, între-

barea care se pune este: oare experiența de 15 ani s'a pronunțat pentru sau contra întemeerii de industrii la noi în țară ?

La prima vedere s'ar părea că răspunsul nu poate să nu fie favorabil. 260 fabrici, 93 milioane capital fix, 53 milioane capital circulant, 19000 lucrători dintre cari 13000 romini — ca un început și pentru împrejurările din țara noastră, unde toate se fac pe apucate, fără metodă și spirit de urmare, se poate susține că e ceva, că are oare-care însemnătate. Nu se poate contesta că am reușit să creăm un început de activitate industrială, dar cu cite sacrificii — 12 milioane **anual** — și pe ce bază subredă ! A trebuit ca Statul să renunțe la sume de cite 6—7 mil. din veniturile sale vamale anuale, să condeze terenuri gratuit, să scutească fabricile de impozit, să reducă tarifele pe căile ferate, să înalțe barierele vamale la hotare, să îngreueze exportul vitelor și al produselor agricole și să încarce greș prețurile obiectelor de consumațiune, pentru a reuși să obție rezultatul de

mai sus, în definitiv așa de mediocru pentru țară.

Lista industriilor pe care am produs-o aci, ne arată că încurajările au fost acordate fără discernămint. Cine s'a prezentat a primit beneficiile statului și sacrificiile consumatorilor. Chestiunea n'a fost studiată. Când s'a hotărit înființarea industriilor nu s'a gândit nimenea că trebuie să se procedeze pe serii : ca întâi să se încurajeze formarea industriilor agricole și a celor miniere, cari au în țară la noi materie primă în abundență și de bușeu asigurat, și apoi să se treacă la cele-l'alte. Tabloul fabricelor legale ne prezintă așa dar un caracter foarte disparat. Avem ast-fel fabrici de ape și băuturi, de arte grafice, de bazalt, de ciment, de timplărie mecanică, de mobile de fer, de metalurgie, de nasturi de sedef, etc. cari figurează alătura și au primit aceleași încurajări ca și industriile derivate din agricultură. Aceasta ne explică de ce unii arată cu atita satisfacție lista celor 260 sau 270 fabrici încurajate. Ceea-ce mă miră însă mai mult este că avem până azi numai atitea fabrici. Nu 260 sau

270, ci 400 sau 500 fabrici ar fi trebuit și ar fi putut să se înființeze în țara noastră, în restimpul acesta de 16 ani, și atunci am fi avut într'adevăr de ce să fim mindrii. Căci ce mirare ca industriași și tehnicianii străini să fi năvălit în țara noastră aducând cu ei capitaluri și lucrători străini, cînd legea de încurajare a industriei naționale și politica de protecțiune vamală, le asigură beneficii sigure, scontate dinainte. Să ne înțelegem. Cînd se acordă teren gratuit, scutire de impozite, reduceri din taxele de transport, asigurarea de bușeului intern prin tarifele vamale etc. este într'adevăr curios că străinii n'aū alergat în țară pentru a acapara prin fabricile lor acele produse industriale cari se consumă la noi în cantitate mare.

Experiența celor 16 ani nu dovedește așa dar nimic, în orî-ce caz ea nu poate fi minuită ca un argument împotriva agrarienilor, pentru că, după cum am spus, am fost în drept să ne așteptăm la o activitate industrială și mai bogată, la un număr de fabrici mult mai mare de cît cel actual, în urma legilor de protecțiune

cară le acordă atitea avantaje. Cele 260—270 de fabrici nu dovedesc decă țara întrunește condițiunile necesare pentru a și asimila o activitate industrială întinsă, ci doar faptul, care n are nevoie de un lux de argumente, că acolo unde sunt asigurate avantajii și profite de 30% — cum a dovedit ancheta industrială — se găsesc mulți, și indigeni și străini, cară sunt gata să culeagă aceea-ce li se oferă cu atita generozitate și mărinimie.

Și totuși sacrificiile făcute până acum de stat și de consumatori par încă insuficiente acelora cară și dau toată osteneala ca politica industrialismului exagerat să triumfe pe toate căile. Am avut deja o mostră a acestei tendințe extreme în discursul d-lui ministru de finanțe, care a declarat *urbi et orbi* că, în materie de întemeere de industrii, nu trebuie să se ție seamă de nimic, de nici-o condițiune protivnică, ci să procedeze pe calea cea mai simplă... să se înființeze fabrici, chit ca budgetul public și budgetul particularilor să suporte consecințele acestor fantezii economice. Părerea aceasta a devenit și aceea a întregului guvern, căci

la Congresul camerelor de comerț, ținut la Brăila în zilele de 25 și 26 Maiu curenț, d. Const. Stoicescu, ministrul domeniilor, agriculturii și industriei, a declarat că guvernul a și realizat aproape toate dezideratele congresului în ce privește încurajarea industriei naționale prin legea, modificătoare a celei din 1887, care se va depune pe biroul Corpurilor Legiuitoare la deschiderea sesiunii parlamentare.

Dar, ce au hotărît camerele de comerț? În ce privește legea pentru încurajarea industriei, congresul o socotește natural ca un corectiv indispensabil în materie de protecțiune și ca atare este de părere că ea trebuie să conție elementele următoare :

a) *A nu se mai face deosebire între industrie mare și mică*, ambele aducând foloase economice naționale.

b) Transportul avind o influență determinantă în propășirea industriei, este elementul care trebuie mai bine studiat și înlesnit industriei. Ca atare, tarifele de transport să fie întocmite ast-fel în cît să combată efectul tarifului de penetrație cu cari țările vecine știu așa de bine să de-

joace măsurile de protecțiune celuăm. Să se acorde bonificări la un număr mare de vagoane și kilometrii parcursi în țară, atit pentru materie primă cit și pentru fabricate, fiind constatat (!? Nota autorului) că acest stimulent vine în favorul căilor ferate. Pentru vagoanele complete de materie primă fabricată sau combustibilă, taxele de transport să nu fie mai mari de cit acelea din cel mai redus tarif special în vigoare. Pentru ambalage inapoerea lor gratuită cu cupoane.

c) Restituirea de taxe vamale sau ale fondului comunal la materiile re-exportate, după ce au suferit în țară vre-o transformare, precum și la orice produse și materii prime ce s'ar exporta, ținindu-se pe cit posibil seamă de debușuri. Pentru materiile prime cari nu se găsesc în țară dar cari ar putea fi produse în țară să se acorde reduceri iar nu scutiri de taxe.

d) *Autoritățile se vor furnisa numai din țară și nu vor recurge în străinătate de cit în cazurile când prețurile oferite în țară ar fi cu 15 la sută mai mari de cit prețurile*

similarelor străine la cari se vor fi adăugat și vama și transportul.

e) Caetele de sarcini să se facă în vederea fabricatelor din țară.

f) Scutiri de taxe vamale pentru mașini, părți de mașini și accesorii, cum și tot ce servă la instalații, aceasta pe toată durata concesiunii și intru cât acele articole nu s'ar fabrica în țară de calitatea necesară.

g) Guvernul va ceda gratuit terenul necesar și, în condițiuni minime, căderi de apă, pe timp utilizabil, ce s'ar afia pe proprietățile Statului, Domeniului Coroanei sau ale societăților de bine-faceri, și scutiri de impozite către stat, județ sau comună.

h) Scutiri de vamă pentru materii prime și semi-fabricate cari nu se găsesc în țară.

Aceste sunt, nici mai mult nici mai puțin, dezideratele congresului. Iar guvernul, reprezentat la congresul Camerilor de comerț prin d. Stoicescu, a declarat că aderă aproape în totul la acest program economic, pentru incurajarea industriei naționale, ba îl mai extinde, prin aceea că acordă prin proiectul de lege ce s'a

lucrat la ministerul domeniilor și alte avantaje, cum liniî de garaj etc.

Politica inaugurată prin Legea de la 1878 triumfă așa dar pe toată linia. Mai mult, ea este mai accentuată, mai exagerată și mai întinsă acum ca în legea veche. Sacrificiile ce a consimțit Statul, 12 milioane lei anual, și îngreuiarea exportului agricol, au părut insuficiente. S'au mai adăugat așa dar și alte încurajări, pentru ca fabricanții să aibă și mai asigurate profiturile lor de 30 și 35 %.

Dispozițiunea cea mai însemnată din dezideratele Congresului comerțului de comerț, pe care a admis-o și noul proiect de lege, este aceea prin care se întind avantajile legale și asupra industriei mijlocii și a celei mici. Până azi era nevoie, pentru a se obține încurajările legii, ca fabrica să dovedească că are un capital de 50.000 lei. De astăzi înainte nu va mai fi așa. Bine-facerile legii de încurajare se vor întinde asupra tuturor fabricilor și atelierelor din țară, protejindu-le pe toate. Sacrificiile pe cari va trebui așa dar să le consimțe Statul vor fi colosale. Suma de 12 milioane lei anual, cit reprezintă a-

avantagiile actuale, va fi întrecută cu mult, și sacrificiile vor lua niște proporțiuni cari vor apăsa cu greu asupra țării și asupra dezvoltării celor-lalte ramuri de producțiune. Faptul că avantajille nu vor fi circumscrise la industria mare, ca până acum, vor deștepta în țară și în străinătate spiritul de întreprinderi aventuriere, vor ocaziona un aflux considerabil de fabricanți și industriași, străini atrași de mirajul lungei liste de beneficii pe cari contribuabili romini, așa de docili, sunt gata să le pue la dispoziție. Cum va rezista budgetul și cum vor rezista toate întocmirile noastre economice unei asemenea presiuni formidabile?

Nu mai stăruiți asupra unei alte dispozițiuni, tot așa de importantă, din hotăririle congresului camerelor de comerț, aceea ca autoritățile să se furnizeze de la fabricile din țară și caetele de sarcini să fie întocmite în vederea acestor fabrici, chiar dacă produsele lor vor fi inferioare în calitate și superioare în preț. Aceasta înseamnă grevarea cheltuelilor diferitelor noastre autorități publice, încărcarea budgetului lor de

material, impunerea directă a contribuabililor în favoarea industriei, despre care este foarte îndoielnic dacă va fi într'adevăr națională.

Considerentele acestea sunt însă, se vede, prea neînsemnate, pentru ca guvernanta noastră să se oprească asupra lor. În adinca lor înțelepciune, ei cred că pot forța nota, că pot îngreuna toată puterea de sacrificiu asupra unei singure ramuri de producție, încă neexistentă, spre a o dezvolta în mod anormal, în dauna altei ramuri de bogăție, existentă, și care nu cere nici pe de departe atâtea încurajări, pentru a se dezvolta și a înalța țara.

Intr'adevăr, ce face statul pentru agricultură? O paralelă între sacrificiile acordate de stat pentru agricultură și cele pentru industrie, ar arăta, fără alte discuții și comentarii, cât de nedreptățită este cea dintâi în favoarea celei de a doua. Pentru industrie, statul nu se dă înapoi de a face un cadou anual de 12 milioane lei, pe cînd pentru agricultură nu găsește nici a zecea parte din suma aceasta. Și încă suntem la început, căci, după cum arătat, sun-

tem amenințați de a vedea sacrificiile făcute de stat crescute în mod enorm, prin noua lege a încurajării industriei naționale.

Dezideratele Congresului Agrar n'au fost ținute în seamă. Agricultorii romini, strinși în congres, au votat o sumă de rezoluțiuni, dintre cari unele de ordin pur practic, cum scăderea tarifelor de transport, construirea de magazii și șoproane la gări pentru conservarea cerealelor, etc., dar nimeni n'a venit din partea guvernului ca să susție aceste rezoluțiuni și să arate dreptatea revendicațiunilor cultivatorilor. La congresul camerelor de comerț a fost alt-lel. Un proiect de lege este gata care va sili căile ferate să scadă tarifele, să construiască linii de garaj la fabrici, să admită tot soiul de scutiri, etc.

Este o inegalitate de tratament. Nu o remarcă dintr'un sentiment de rivalitate meschină față de industria încurajată, susținută și care este obiectul tuturor îngrijirilor autorității. Am voit doar să pun în evidență, prin demonstrarea acestei inegalități zdrobitoare, cum înțeleg conducătorii noștri interesele eco-

nomice de viitor ale țării și cari sunt concepțiunile lor despre acest viitor.

* * *

Chestiunea industrială se mai prezintă însă și sub o altă față: ea are legătură directă cu politica vamală a țării. Incurajările ce îi acordă statul înăuntrul țării, prin tot felul de scutiri și beneficii puse la dispoziție, nu sunt suficiente. Industria trebuie să fie apărată față de concurența străină. Produs artificial, ea are nevoie de îngrijirile cele mai atente și delicate pentru a nu peri. De aci politica vamală protecționistă, taxele mari puse pe fabricatele străine, pentru ca acestea să nu concureze în țară fabricatele produse pe urma legei de încurajare a industriei. Alt-fel fabricile noastre nu s'ar putea susține, s'ar ruina. Neavând în țară condițiunile naturale de existență; nici capital eștin, nici relațiuni sigure, nici tehniciani în număr mare, industria noastră, pe lângă încurajările numeroase directe ce i se acordă, are nevoie de bariere vamale cari să impedeze intrarea obiectelor industriale străine.

La aceasta, agrarienii spun: Protecționismul vamal este dăunător exportului nostru agricol și al creșterii vitelor, mai ales al acestei din urmă. Agricultura nu poate merge înainte fără cultura vitelor și o asemenea cultură nu se poate face fără de bușeuri. Avem nevoie de piețele austriace și germane, mai cu seamă de cele austriace, cari ne pot cumpăra vitele vii, pe picioare. Pentru a înlesni însă intrarea vitelor în țările central-europene, cari exportă multe fabricate industriale, trebuie să adoptăm altă politică vamală, să nu fim protecționiști, pentru ca în schimbul intrării libere a produselor lor industriale să ne admită intrarea produselor noastre agricole și a vitelor.

Acesta este programul vamal al agrarienilor. D. Costinescu, în discursul d-sale, l'a dezavuat complet, a proclamat imposibilitatea lui, și în același timp, nevoia, neargumentată — ce e dreptul discursurile nu sunt făcute pentru a susține contradicțoriu anumite teze — a forțării la extrem a politiceii industriale.

S'ar putea admite, la urma urme-

lor—spun aceasta ca o simplă ipoteză—ca să se acorde industriilor tot soiul de avantagii imaginabile înăuntrul țării: scutiri de impozite, terenuri gratuite, furnitura asigurată la autorități, reduceri la C. F., bancă industrială de stat care să imprumute cu procente mici etc. Agrarieni nu s'ar opune, poate,—repet că vorbesc în ipoteză—ca toată puterea de sacrificiū din partea statului să se concentreze asupra industriei, dar politica vamală, aceea cu țările străine, să se facă, ea cel puțin, conform cu interesele agriculturii, a acestei mari și reale ramure de avuție națională. Industria creată pe baza legei, nu poate trăi însă fără protecționism vamal,—și aceasta dă toată acuitatea conflictului de interese dintre cele două feluri de producțiuni, dintre cari una se bucură de toată sollicitudinea guvernului in dauna celeilalte.

D. Costinescu, într'un ton intenționat persiflator, a contestat putința liber-schimbismului și folosul lui pentru agricultura țării și pentru exportul vitelor. D. ministru de finanțe a pus o întrebare, al cărei

răspuns voia să facă a crede că nu mai admite replica. D-lui a spus: oare dacă noi ne vom deschide granițele și vom lăsa liberă intrarea produselor industriale străine, cari vor nimici fabricile indigene, oare Austria și Germania, al căror protectionism agrar merge până la prohibițiune, își vor deschide granițele pentru grânele și vitele noastre?

Ne vom permite totuși a da replica cuvenită. Intiiu de toate țin însă să stabilesc următorul fapt: înaintea d-lui Costinescu, am prevăzut, și eu și mulți alții cari luptă pentru ideile agrare, această întrebare, am așteptat-o chiar, am văzut-o venind.

N'a fost nevoie de multă perspicacitate, ca s'o presimțim. Dovadă că am a dus-o de multe ori ca argument în potriua aceloră dintre noi, cari, după mine unul, se fac vinovați de agrarism excesiv, intocmai după cum d. Costinescu s'a făcut culpabil de industrialism exagerat.

Dar, în același timp, am pus o altă întrebare, în aceeași direcțiune de idei. Admițind că voim totuși să smulgem oare-cari concesii în favoarea

agriculturei și a vitelor noastre, cum le vom putea obține dacă nu vom face, în schimb, concesiuni mari pentru intrarea produselor industriale străine în țară? Întrebarea aceasta, recunosc acum în urma discursului d-lui Costinescu, n'a fost la locul ei, a fost fără obiect. Ea n'are nici un scop, nu are nici o legătură cu realitatea, căci d. Costinescu nu conține ideea putinței și a necesității încurajării agriculturii și a exportului de vite. Pentru d. ministru de finanțe, viitorul agriculturii noastre din punctul de vedere al libertății vamale în diferite state se prezintă în culorile cele mai roze. Cit despre exportul vitelor, e foarte simplu, — să ne luăm gândul de a le exporta, fiind-că granițele ne vor fi închise. Să luptăm pentru a ni se deschide, să căutăm combinațiuni politico-vamale pentru a reuși totuși să ni se deschidă piețele austriace—la ce bun? Lupta e perdută, după d-sa, înainte de a fi chiar angajată. Și apoi la ce s'ar mai da lupta, când, Doamne-fereste, e posibil ca să obținem concesiuni pentru exportul vitelor în Austria și atunci, vai! e amenințată întreaga clă-

dire industrială pentru care d-sa are atîtea cuvinte de tandreță și iubire.

Tariful vamal german ? O glumă. D. Costinescu este foarte liniștit. «*Pe noi nu ne atinge proiectul*, a declarat d-sa unui ziarist (vezi «E-poca» din 25 Iulie 1901), **din potrivă ne este favorabil (!!?)**, căci ne pune pe un picior de egalitate cu cele-lalte state. Ungurii, rușii și italienii pot să se plîngă, de oare-ce nu se vor mai bucura de privilegiile de cari se bucură acum în relațiunile lor comerciale cu Germania. In ce privește cerealele noastre, Germania are nevoie de ele și *tariful urcat il vor plăti consumatorii germani*».

Cînd cine-va are asemenea concepții economice, nu mai trebuie să ne mire nimic din partea sa. Tariful vamal german *favorabil* nouă. Cum pare această afirmare ? Toată alarma și emoțiunea provocată în țările agricole a fost așa dar fără rost ? Pentru ce dar atita gălăgie cînd tariful este *favorabil* produselor agricole ? Erau lamentațiuni zadarnice, de oare-ce vor fi toate... egal impuse. Vom perde cu toții, și plugarii romîni, și cei ruși și cei unguri etc, dar

vom fi cel puțin în bună companie, egal cu cei-l'alți. Că tariful urcat este păgubitor și pentru producătorii materiilor agricole, nu numai pentru consumatori, cum crede d. Costinescu, nici nu mai trebuie dovedit. E un lucru demonstrat de mult, și este o profundă erezie economică a se susține contrarul.

Pentru d. Costinescu, tariful vamal german ne este însă favorabil. Cit despre creșterea vitelor, nu mai trebuie să ne ocupăm de dinsa, de oare ce debușeurile streine ne vor fi hermetic închise. Cu asemenea idei despre protecția ce se cuvine agriculturii și despre modul cum trebuie să stăm cu brațele încrucișate fără a lupta în favoarea acestei producțiuni, putem să ne inchipuim de pe acum cum vor fi apărate interesele cultivatorilor români la reînnoirea convențiunilor comerciale, în caz că d. Costinescu va fi și atunci ministru de finanțe și diriguiitorul politiceii noastre economice înăuntru și în afară.

Situația în Europa nu se prezintă însă totuși așa de dezesperant:

Alegerile recente pentru Reichstagul german au dat o reprezentanță

parlamentară, hotărîtă de a trăi în pace vamală cu toate popoarele și de a încheia tratate comerciale. Aceasta înseamnă slăbirea agrarismului german fanatic și îmbunătățirea situațiunii până acolo că se vor putea acorda concesiuni țărilor agricole, pentru a se putea încheia convențiunii comerciale. Din partea Germaniei ni se prezintă așa dar o situațiune ceva mai favorabilă, de care vom trebui să profităm în viitor pentru a smulge concesiuni în favoarea agriculturii.

În Austria, starea lucrurilor poate să fie și mai favorabilă pentru noi. Industria austriacă și cea ungară au absolută nevoie de piața noastră. Dacă guvernul nostru va căuta așa dar să impue, cu orî-ce preț, ca o condiție *sine qua non*, exportul vitelor noastre pe piața austriacă, există șanse ca să reușim, cu tot curențul de protecționism agrar care pare a fi fost făurit de imperiul vecin mai mult ca o armă de minuit în tratativele comerciale cu țările balcanice.

În orî-ce caz, nu d. Costinescu era cel îndreptățit să adreseze agrarienilor întrebarea de mai sus, cu

aparența zdrobitoare, fiind-că, date fiind interesele vitale ale agriculturii, care, după noi, sunt și ale țării, datoria orî-cărui guvern este de a nu le considera ca pierdute din primul moment, cum a făcut d. Costinescu, ci, din potrivă, să lupte pentru a le apăra, chiar în mijlocul celor mai mari dificultăți. Datoria d-lui Costinescu a fost, ca membru de guvern, nu să polemizeze cu agrarieni, ci să declare, din contră, că guvernul nu se va da înapoi de la datoria lui de a căuta să obțină concesiuni favorabile agriculturii, iar nu să dea străinătății—care nu așteaptă doar alt-ceva—impresia că am și renunțat de pe acum la luptă.

Aceasta ar fi fost datoria d-lui Costinescu, dacă ar fi privit ambele ramuri de producție, agricultura și industria, cu aceeași obiectivitate. D. ministru de finanțe este însă așa de mult partizanul ideii de a se înființa industria cit mai multe în țară, în cit a uitat că față de streinătate reprezintă interesele întregii țări: deci și ale agriculturii, care și dînsa are oare-care legătură cu această țară.

Trebue să recunoaștem așa dar

domnului Costinescu că este logic cu sine însuși. Filo-industrialismul său pronunțat l'a făcut ca nici să nu conceapă măcar nevoia sfortărilor pentru a obține ceva de la streinii în favoarea agriculturii. Intrebarea d-sale a fost așa dar foarte naturală, căci din momentul ce nu mai încerci a te opune protecționismului agrar al țărilor streine, este într'a devar absurd ca să deschizi granițele și să lași să intre libere produsele industriale streine. Da, d. Costinescu a avut dreptate, din punctul său de vedere.

Agrarienii au însă și ei dreptate, din punctul lor de vedere, pe care îl cred în conformitate cu interesele cele mai bine înțelese ale țării. Ei arată că mai este loc și puțință de a se lupta în favoarea exportului agricol și al vitelor, că împrejurările din țările streine mai oferă încă oare-cari șanse de succes. Dacă n'ar fi ast-fel, ce s'ar întâmpla? Am trebui să admitem atunci că guvernul este hotărît a primi ca bun tariful urcat german și austriac pe grine și că a renunțat absolut la importul vitelor românești în aceste țări și

mai ales in Austria. Aceasta însă ar însemna sacrificarea completă a agriculturii, și, de sigur, cu prețul unui asemenea sacrificiu, s'ar putea încheia tratate comerciale. Dar dacă guvernul este hotărît de a lupta pentru asigurarea importului de vite, atunci, dacă ar fi să ținem seamă de părerea d-lui Costinescu că Austria nu va ceda cu nici un preț, înseamnă că mergem de-adreptul la un război vamal cu Austria. Altfel nu se poate.

Din partea oficială suntem însă asigurați că se vor încheia tratate. Atunci, cum? Sau Austria nu vrea cu nici chip să ne asigure importul vitelor și atunci, admitînd că guvernul nostru mai are încă atita grijă de interesele agriculturii în cît nu cedează asupra acestei clauze, trebuie să intrăm în război vamal cu monarhia vecină; sau, dacă este dispusă să ne acorde concesiuni în acest punct, și poate și la exportul grînelor, — cum e posibil să obținem și de la Germania — cum rămîne, în cazul acesta, cu protecționismul vamal la care țin morțiș industriașii noștri?

Lucrul este clar: Nu se vor putea încheia convențiuni comerciale de

cit dacă se va renunța definitiv la exportul vitelor saŭ la un protecționism vamal prea acut. Protecționismul agrar este astă-zî așa de înrădăcinat la popoarele industriale din Europa, încit ca să putem obține concesiuni pentru grânele și vitele noastre, vom trebui să facem și noi concesiuni mari pentru intrarea produselor industriale. La 1891, cînd cu reînnoirea convențiunilor noastre comerciale, am fost siliți, pentru a putea încheia convenția comercială cu Germania și Austro-Ungaria, să scădem taxele tarifului nostru minim și să lăsăm intrarea produselor industriale străine cu niște taxe cari nu mulțumesc de loc pe fabricanții noștri. Vom putea proceda oare acum alt-fel? De sigur că nu. Auzim de ex. că e vorba de puș taxe mari vamale pe produsele textilelor străine, pentru a încuraja stabilirea de fabrici textile în țară, cari pot găsi un deuseu întins la noi. La 1891, a trebuit să se scadă taxele din tariful minim pe textile, și bine-înțeles că și acum vom trebui să facem tot așa, dacă voim să ne asigurăm exportul agricol și al vitelor.

Alt-fel, ce compensațiuni putem acorda streinătăței, cari s'o facă a ne acorda, la rindul ei, avantaje pentru agricultură? Dacă vom voi așa dar să incurajăm agricultura, vom trebui forțamente să atenuăm mult din ambițiunea și pretențiunile noastre industriale.

Atenuarea aceasta, fiind în interesul agriculturii, ar fi și spre binele țarei. Aceasta este părerea agrarienilor remini. Din nenorocire nu este și a acelora de la guvern, care înclină balanța numai într'o parte.

Noi însă credem că dreptatea este de partea noastră : ceea-ce m'am încercat să arăt în acest articol. Anume : că politica industrială este legată cu sacrificii mari pentru țară, că printr'insa se neglijează dezvoltarea agriculturii și că situația internațională este ast-fel în cit s'ar mai putea obține concesiuni în favoarea agriculturii, dacă s'ar lucra în această direcțiune. Discursul d-lui Costinescu, ne-a arătat însă că nu trebuie să ne așteptăm ca sollicitudinea guvernului să se îndrepte spre agricultură, cu ocaziunea reînnoirii convențiunilor comerciale, ci numai spre întărirea industriei, în dauna

agriculturei și a creșterii vitelor. Ce va câștiga țara pe urma acestei politici, nu știm. Este însă neîndoiios că agricultura va pierde. Și toți acei cari cred încă că agricultura mai are legături serioase cu țara aceasta, vor fi de acord în a conchide că și aceasta din urmă va pierde mult, alături de agricultura.

Răspuns ziarului „Pester Lloyd“. Două articole de polemică. (1895) de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu.

Frații săteni. Apel către țărani (1896) de Vasile M. Kogălniceanu. Tipografia Basilescu.

Romîni... Scrisoare către săteni **Broșură de propagandă** de Vasile M. Kogălniceanu (tirajul 20,000 exemplare).

Expulsările Două interpelări adresate d-lui Ferechide ministru de Interne, de M. Kogălniceanu.

Chestiunea Dobrogei inaintea Parlamentului. Cuvînt rostit în ședința Camerei de la 29 Ianuarie 1899, de V. M. Kogălniceanu. Tipografia Universală.

Ferma Model Laza de la înființare și până în prezent de Vasile M. Kogălniceanu, inspector agricol. Edițiunea Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor. Tip. Basilescu 1900, 122 file.

Două țări agricole **Ungaria și România**, schițe economice comparative de Vasile M. Kogălniceanu, Inspector agricol. Editura Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor. Tip. Motză-țeanu 1901, 96 file.

Cultura legumelor și înființarea grădinelor de zarzavat de Vasile M. Kogălniceanu. Ediția Administrației Domeniului Coroanei (Biblioteca Domeniilor Coroanei) Tip. Gutenberg Joseph Göbl 1902, 72 file.

Agrarul pe 1901—1902 și 1902—1903. Organul Societății Agrare a Marilor Proprietari din România.

Legislația Agrară și măsurile luate în favoarea agriculturii de la 1864 și până azi de Vasile M. Kogălniceanu. Lucrare făcută pentru Congresul agricol din 14, 15 și 16 Decembrie 1903. Tipografia, Minerva 1902, 124 file.

Presa și Societatea Agrară de Vasile M. Kogălniceanu Redactorul Ziarului „Agrarul“. Tip. Basilescu 1902, 22 file. Biblioteca Ziarului „Agrarul“ No. 1.

Studiile făcute asupra **Pelagrei** de Prof. dr. V. Babeș
cu o prefață de V. M. Kogălniceanu. Biblioteca Zi-
arului „Agrarul“ No. 2.

Ion Kalinderu și operele sale. Portret și schiță de Va-
sile M. Kogălniceanu, fost deputat. Tip. Gutenberg,
1903 Joseph Göbl 52 file. Biblioteca Ziarului „Agra-
rul“ No. 3

Galați-Constanța, porto-franc, de Vasile M. Kogălni-
ceanu. Biblioteca Ziarului „Agrarul“ No. 4.

Agrarienii și Industriașii. — Răspuns d-lui Emil
Costinescu, ministrul de finanțe. Tipografia Basilescu
1903. 48 file. Biblioteca Ziarului „Agrarul“ No. 5.

Vor apare :

Activitatea lui Mihail Kogălniceanu la Paris și

I) chestiunea Dunărei.

II) Secularizarea averilor mănăstirești.

III) Mihail Kogălniceanu. Scrisorile sale cele mari.

*IV) Kogălniceanu și D-l Ion Brătian în chestiunea
Basarabiei. Studiu documentat.*

V) Appendice aux Mémoires du Comte de la Vrancea.

Se împarte gratuit

Lei 0,50

**VERIFICAT
2017**

**VERIFICAT
2007**